

Landskap: Småland Upptecknat av: Hugo Bengt,
Härad: Allbo Adress: Siggamåla, Ryd.
Socken: Härlunda Berättat av: olika personer, angiv-
na i samlingen.
Uppteckningsår: 1932. Född år i

Uppteckningen rör	sid.
"Rike Pelle" blev frälst.	3-4.
Drakskatt.	5.
Präster med övernaturliga krafter.	6-7.
"Kaspers Kaja", - trollkunnig kvinna.	8.
Trollkunnig släkt.	9-13.
Häxeri.	14.
Trollkunnig man.	15.
Hur Klokä Anna fått sin klokskap.	16.
Svartkonsböcker.	18.
Stortjuven Hektor,	19.
Starka män.	20-21.
Domprosten Sjögren vaktade kreatur till sitt 22 år.	22.
Ängamålare.	23.
Stigsmän -snapphanar.	24.
Öknamn på sockenbor.	25.

33 sid.

5253

Ordstäv.	sid.
Älvaleken.	25-26.
Staffans skede, - förebygga kvark hos hästar.	27.
Majvisa.	28.
Glosen o. kyrkogrimmen.	29-30.
Gärsele, Vargens stuga.	31.
Långasjömåla kapell.	32.
	33.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5253

Siggamåla den 13/3 1932.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

Herr Lektor Elgqvist

Får förbindligast tacka för tidigare angenämt samarbete. Sänder härmed några spridda anteckningar rörande några av pristävlingens ämnen. Som synes stamma dessa anteckningar från Härlunda och skulle de utan tvivel kunna göras åtskilligt fylligare men har jag på grund av bortvaro ej haft tillfälle att uppteckna mera. Skall emellertid frandeles återkomma. Eftersom jag ej har tillgång till något vidlyftigare urval hembygds litteratur, må det tillätas mig en fråga huruvida kapellet i Langesjömåla blivit föremål för någon vidlyftigare beskrivning. I annat fall tror jag mig kunna inhämta någorlunda fullständiga upplysningar om kapelets utseende.

Med högaktning

Hugo Bengt

Siggamåla

Ryd.

Herr Nils kunde se var den dödes själ hamnade efter döden.
Han kunde nämna upp ädd.

Våra folkminnen.

1

Harmed några uppteckningar avhandlande några av de ämnen som upptagits i årets pristavlan. De ha alla upptecknats i Härlunda socken och skulle kunna betydligt utvidgas varför jag om någon tid torde återkomma.

Om Nils i Virestad och hans stora makt även alla andeväsen finnes även i Härlunda en del traditioner. Herr Nils brukade alltid vid begravningen se var den dödes själ hamnat. En person ville skämta med honom för detta, tog ut liket och lade sig själv i kistan. Vid fordfastningen sade prästen: "Besynnerligt, den mannen finner jag varken i himmelen eller helvetet". Efter en paus: "Tyst nu damp den arma själen rakt ner i helvetet". Mannen låg kvävd i kistan. (Uppg. Joh. Magnusson, Häradsmåla, 80 år).

En kvinna som övat tidelag och därför begrovs levande manades upp av Nils i Virestad för att han skulle få kunskap om tillståndet i dödsriket. Tredje gången detta skedde bad hon herr Nils att få ligga i ro vilket och skedde (Joh. Magnusson).

Hur "Rike-Pelle" blev frälst.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

En man, "Rike Pelle" i Valie" var död. Hans levnad hade inte varit så oklanderlig. Herr Nils beslöt emellertid att rädda honom. Han vidtalade alltså en skräddare, som var känd för sitt mod. Nils sade: "Kan du frälsa skinnet, så skall jag frälsa själen." Så gingo de en torsdagskväll till kyrkan och herr Nils skrev framme vid altaret en ring med "Fader var". Skräddaren steg då inom ringen och satte sig att sy. Herr Nils avlagnade sig med förmaning till skräddaren att vara tyst och att inte gå utom ringen före morgonen då prästen skulle komma tillbaka. "Och", tillade han "då jag kommer sätter jag båda fötterna inom ringen". Skräddaren sydde. Vid midnatt kom en massa snäfolk släpande med Rike Pelles kropp och började flä av huden med tillhjälp av trästickor (knivar kunde de ju ej använda eftersom det varit stål). Skräddaren passade på då en flickav skinnet stack in över cirkeln, tog sin nål och stack i skinnet samt drog det till sig. Då blev sällskapet i kyrkan dödstyst ehuru de förut varit ganska högljudda samt försvunno. Därefter kom en man iklädd prästrock och prästkrage. Denne steg med en fot in i ringen, samt försökte dölja den andra som var en bockfot. Han sade: "Det har varit en lång natt för dig". Skräddaren sydde och mannen försvann. I morgongryningen kom herr Nils, steg

5253

med bägge fötterna inom cirkeln och sade: "NU ar det gjort", och
Rike Pelle frälst". (Johan Magnusson).

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

5253

Draskatt.

En gång skulle en man i Virestad röva en skatt från en drake. Detta fick herr Nils uppenbarelse om då han stod på predikstolen, ty det var en söndag. Han uppmanade sina åhörare, att med honom bedja för mannen som slogs med Satan. Mannen slogs med en trästang, och draken sprutade eld, som brände mannens rock och svedde stängen. Slutligen segrade dock mannen tack vare Herr Nils' förböner. Han dödade draken och tog skatten. Därefter begav han sig till kyrkan. Mannens brända rock svedda stång förvaras i Virestads kyrkas sakristia annu idag. (En drake kom till så att man grävde ner en skatt, lade en höna på skatten och övertäckte alltsammans. Då förbyttes hönan i en drake).
(Uppg. av Ola Åkesson, Långasjömåla 83 år.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Präster med övernaturliga krafter.

Per Nyman i Urshult ansågs av allmogen ha varit i Wittenberg och studerat hemliga **konster**. Om det spända förhållandet mellan honom och "den helvetes häxan" kloka Anna i Pjätteryd, som han kallade henne, måler följande historia: "En gumma lyckades aldrig få något smör, när hon kärnade. Hon rådfrågade då Kloka Anna. Hon svarade: "Dig kan jag inte hjälpa, du är en av Nymans anhängare, Men kärna inte själv, utan låt din man göra det, så blir det nog smör". Detta blev också förhållandet.

En gång hade Nyman varit på sjukbesök och körde hem. Så lossnade ett hjul från vagnen. Nymans dräng gick och satte fast det igen. Detta skedde tre gånger. Tredje gången sade Nyman till drängen. "Stig av och lägg hjulet i vagnen, men gå inte för nära hästarna". Drängen gjorde så, och så körde de med tre hjul. Det gick med en hisklig fart, men hem kommo de. Morgonen efter när drängen kom ut stod en liten gubbe och höll hjulaxeln. Drängen skyndade att tala om detta för Nyman, som då sade sig ha glömt att släppa lös honom kvällen förut. (Uppg. av Fredrik Bergman, Långasjönåla, 70 år.)

Alldeles samma historia berättas om en präst i Jämshög , Göran Öller, som skulle varit i besittning av starka övernaturliga krafter. En gång utbröt en häftig skogsbrand. Då kom Göran Öller ridande, och utom den krets han red släcktes elden av sig själv. - Om hur Nyman var sinnad mot alla nymodiga påhitt talar följande: Petter Frostensson i Washult hade byggt ett mejeri. Detta visade han prästen. "Ja", sade Nyman, "det är allt nog så bra, mejeriet skulle bara varit på en annan plats!". "Var skulle det då varit", undrade Peter Frostensson. "Det skulle varit i helvetet", svarade Nyman.

5253

"Kaspers Kaja" - en trollkunnig kvinna.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

En kvinna, som även var beryktad för trolldom var hustru till en tjärbrännare och beckkokare Kasper. Karin hette hon. "Kaspers Kaja". En gång höll det på att gå illa för Kaspers Kaja. Näcken var på besök. Man hade sett en häst försvinna genom dörren, och därinne blev ett fasligt loväs. Då man vågade sig fram för att se efter fann man Kaja avdånad. Hon låg i en onaturlig ställning med huvudet och benen i sängen men kroppen på golvet. Över hela kroppen fanns dessutom blåmärke.

(Lars-Johan Svensson)

Kasper berättade en gång att han en gång for till Kalmar för att sälja beck. Han tog in på en gästgivaregård. När han så hade lagt sig, kom gästgivaren och lade sig hos honom. Men detta visste hans hustru om när han kom hem.

(Olof Åkesson)

En trollkunnig släkt.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

Ensläkt, som var mycket beryktad för att äga hemliga kunskaper var Haralds i Längsjönåla. Harald lärde det mesta av sin farbror. Denna hade ett bränneri och har satt Harald hela nätter och läste i sin farbrors svartkonstböcker. Dessa ärvde han sedan. En gång skulle Haral ut och "väcka" tjärfuror (hugga bort det yttersta vedlagret på stora furor, som sedan fingo stå en tid, varefter de fälldes, höggos sönder och brandes till tjära) När några dagar gått skulle fadern gå ut att se om sonen huggit tillräckligt. Då fadern träffade Harald lag denne på marken och hade ingenting huggit. På faderns förebräelse svarade Harald endast att där nog skulle bli huggit. Samma natt hördes ett väldigt huggande i hela skogen och på morgonen var hela arbetet färdigt. - En gång höll Haralds hustru på att råka illa ut. Harald hade gått till kyrkan och hustrun fick fatt i en svart bok (en svartkonstbok) och satte sig att läsa. Hur hon läste manade hon fram en hel skara småfolk som omringade henne och ville veta varför hon manat fram dem och vad de skulle göra. Harald satt i kyrkan och kände på sig, att inte allt stod rätt till därhemma. Han begav sig därför hem, och möttes i dorren av dessa väsen. Harald tog därför en påse "hörfrö" (linfrö) och strödde ut över stuggolvet samt befälde dem plocka upp fröna och fick så tid att leta rätt på en bortsvärjelse i sin

Skriv endast på denna sida!

5253

svartkonstbok. (Fredrik Bergman).

*Haralden sv. Sm.
Uppst. av Hugo Berg
1902*

En tid var Harald bosatt i Kyrkhult hos en dotter. Då hände sig att en kvinna dog i barnsäng på grund av barnmorskans slarv. Denna kvinna gick då igen och plägade barnmorskan varje natt som mara. Barnmorskan vände sig då till Harald. "Ja, jag skall hjälpa dig", sade Harald, "om du gör som jag säger". "Jag skall väcka upp henne och du får be henne om förlåtelse, men du får ej vända dig om och ej se dig tillbaka". Så gingo då till kyrkogården och Harald väckte upp den döda. Men då barnmorskan fick se kvinnan rann sinnet på henne, och hon utbrast: "Jaså, det är du ditt lea liv som plägat mig så ", samt spottade skepnaden i ansiktet. Då rusade kvinnan på barnmorskan och rev ihjäl henne. Harald kunde med all sin konst ej läsa ner henne, utan prosten Rönnbeck måste tillkallas. Han innehadde ju som präst ännu starkare krafter och han läste ner kvinnan. Tillika alade han Harald att flytta från socinen och aldrig komma inom dess gränser mer.

(Ola Åkesson)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Harald hade också tomtarna i sin tjänst. En man skulle köpa sad av Harald och rätt som det var såg mannen en tomte stå i sädesbingen. Harald lätsades om ingenting, och tomten sprang rätt duktigt i vagen. Till slut tog Harald med handen och föste honom varligt åt sidan, ty det var ju inte bra att tomten visade sig alltför öppet. - Även i konsten att ta makten från andra, hästar till sin häst var Harald mästare. Om Harald körde med en vanlig häst och kom i sällskap med någon annan, och Harald så kom att köra först blev genast hans häst den raskaste, och han kunde köra från vem som helst. - Man skulle en gång köra stock från Långasjömåla med ett par oxar. Lasset blev för tungt och oxarna orkade ej dra det. Då tog Harald tag i ena okändan och då drog oxarna lasset, men så fort Harald släppte oket orkade de ej.

Som läkare uppträdde Harald även. En gammal gumma i Långasjömåla gick ut en natt. En vindpust kom och påverkade henne så att hon blev sjuk och munnen vreds upp mot ena örat. Harald kom. "Du har varit ute och fått dig en kyss", sade han. Gumman hade svår vark. Harald lade händerna på henne och sade. Till det nionde dygnet skall du bli riktig igen," vilket och skedde.

- En av mina sagesmän har prövat Haralds förmåga att bota tandvårk. Vid ett tillfälle av tandvårk gick han till Harald. Denne sa-

de endast att man borde ta ut tanden, men vid försök brast denna. Så kom Haralds son Sven på besök till patientens hem, gick hem till fadern och sade: "Hädannt botade ni hans tandvärk, han ä ju så sjuka så". Då gick även Harald dit och sade: "HÄ ä dä mä de lelle", lade därefter avigsidan av sin hand på patientens kind och sade: "Du ska sleppa tannavaak så länge jag lever", och tandvärken försvann och blev borta så länge Harald levde. - Harald brukade även gå ärlsgång. Han hade även många svartkonstböcker att lära sig vetande ur. En dag var Harald borta och det kom en man från Stockholm och ville köpa dessa böcker. Han bjöd så hög betalning, att Haralds hustru lät förleda sig att sälja någon av dem. Harald kunde även ställa tillbaka stulet gods. - Haralds söner voro även goda i sin hemliga kunskap. Haralds Magnus var slaktare och brukade köra till Växjö med slakt, liksom många andra. Vid Bondetorp brukade man övernatta. En natt var där många slaktare och Magnus var med. En av de förra som varit ute en stund kom in och sade till Magnus att det var någon som höll på att stjäla en "smalakropp" (färkropp) från hans lass. "Jaså", sade Magnus och låg lugnt kvar. Vid 4-tiden på morgonen lagade sig Magnus till att köra och då han kom ut stod en karl bredvid lasset och höll en fräkkropp i famnen. "Står du här", sade Magnus, samt fortsatte: "Lägg nu kroppen på lasset, och bär dig inte vid sådant mer. - En man hade stulit en orre från Magnus men hästa morgon kom han igen med orren.

(uppg. Lars-Johan Svensson, Ulriksmåla.)

En annan av Haralds söner Sven brukade också svartkonst fast det enligt folktron gick daligt till slut medan han för mycket talade om sin konst och detta får man inte göra. Om trollskott yttrade Sven att det är ingen konst att skjuta ihjäl en människa det kunde man göra med ennfärrarisakarve. Detta oberoende av hur lång vagen till personen i fråga var. En gång gick Sven från kyrkan. Då kom där en stor katt rusande efter honom. Katten fräste och gnistorna flögo ur munnen på honom. Han ville förbi Sven men detta tillät icke Sven honom. Så gick det till . Sven kom till sin avtagsväg, och då släppte han förbi katten. Denna fräste och gnistade och for iväg och försvann. (Fredrik Bergman.)

5253

Hann

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

En kväll bankade det starkt på dörrarna vid Kaspers. Kaja gick och öppnade, ingen annan såg något, men Kaja utropade: "O, Herre Jesus Hjälp mig", samt svimmade. - En gång när Kasper kokade beck i skogen kom det två mycket eleganta damer och tackade honom för sist. - Ett beklämmande inslag i allt detta gör att en mina sagesman på fullt allvar berättat, att denna Kaspers-Kaja häxat sjukdom på hans farbror, samt dödat två av dennes kvigor genom sitt haxeri. - En gång var Kasper och kokade beck. Då kom där ett fruntimmer och frågade efter vägen till Kassemåla.

"Gack rätt fram", sade Kasper. Fruntimret vande och gick åt motsatt håll. "Fan, att du inte kan gå som jag säger", svor Kasper. Då försvann fruntimret. - Kassemåla Klemet och Kasper brände tjära. En dag kommo två män fram ur skogen. "Ta i", sade den ene och pekade på tjärkaren "så välter vi karlen." "Nej söta, snälla, gör inte det", sade Kasper och då försvunno de.

5253

En trollkunnig man.

En man, som även var trollkunnig var Harald på Bonudd.
En man Väktar-Nisse hade stulit pengar för Harald. Denne tog då
och skjöt ut ögat på Nils. En pil kom, ingen såg varifrån och bor-
rade in sig i Nisses öga. Det var Haralds hämnd. - En gång hade
Harald förlagt sin bössa och trodde den vara stulen. Han ville då
hämnas med att vrida ut ögat på gärningsmannen och smidde så ut
ögat på sig själv. (Fredrik Bergman .)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

5253

Hur "Kloka-Anna" fick sin klokskap.

Enligt traditionen skall kloka Anna i Pjätteryd blivit klok på så sätt, att hennes mor fick tag i en vit orm, som hon kokte. Under kokningen måste hon avlägsna sig, men förbjöd Anna att röra vid grytan. Anna kunde dock ej bärga sig, utan doppade fingret i spadet, samt slickade den ren. Så blev hon klok. Då modern kom tillbaka talade Anna om hurudan kalv deras ko skulle föda samt om det var en kvig- eller tjurkalv. Då förstod man vad som hänt. En person i Grimslöv skall ha blivit klok på samma sätt.

(Johan Magnusson.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

Bertil.

Alles ha.

Närheten om

1932

5253

Tomtar.

Uppåt Stige Bengt

Sjögren, Ryd

Men av olika permer

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Pelle på Tägghelsmåla var även en man som stod väl med de underjordiska. Så en kväll var han ute på logen och fick se en liten tomt, som bar en liten sädeskärve. Tomten stönade under bördan. "Ja, det är något att stöna för", tyckte Pelle. "Du bar inte mer än när du inte var mer än nattgammal", svarade tomtten. Efter den tiden kunde man höra hur tomtarna var natt drog ifrån Pelle så mycket de hunno.

*Arkiv av Klovhallen 5253 (Fyrt. Hugo Bengt
hant. för hand. av H. Sigganila, Ryd
Smeland
Offr.
Klovhallen
1912)*
Svartkonstböcker. *Bu. olika personer*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

En man med svartkonstbok var Klovhalla-Pellen. Man försök-
te en gång bränna den för honom, men den brann ej.

En annan person med stor kraft var Lill-Jons-Elin. Hon
ställde om att fisksorten braxen försvann från sjön Skäravattnet.
En gång gick hon och ställde ett kalvhuvud i ett röse i Brändetorp,
så att ägarna till marken, deras djur skulle få de sjukdomar hen-
nes möjligen kunnat få. En gång gick det henne dock illa. Hon
ställde sig enligt gammal sed en skärtorsdagsmorgon på gödselhögen
naken och fastande och ropade: "Så vitt som detta ropet går, skall
sanket bli mitt". Pella-Svens-Kalla-August i Långasjömåla gick för-
bi och svarade: "Det var lögn" och så fick då han tur och hon otur
med smör.

(Fredrik Bergman.)

Lika ohyggligt gick det för ett annat fruntimmer Massa-Lis-
bet. Där gick en skytt förbi, som ropade ; "Gå in annars skjuter
jag dig". En man som gick årsgång var även Märta-Johans eller Trä-
sko-Johansson. - Män med svartkonstböcker voro även Anders i Åbå-
gen och Palma-Håkan. Denne senare botade även tandvärk. Han skrev
på en lapp och spikade denna på en grindstolpe och så skulle den,
som först gick igenom gringen få tandvärken.

Stortjuven Hektor.

En annan man, som ihågkommes är stortjuven Hektor. Denne bodde på ett ställe i Härlunda, som kallas Klockarens. En gång gjorde Hektor inbrott i Urshults kyrka. Då han kröp ut genom fönstret hörde han en röst: "Titta dig tillbaka så får du se hur röd jag är i halsen". "Titta du så får du se hur röd jag är där bak", svarade Hektor. En gång höll han på att bli tagen av fjärdingsmannen Jan i Ellagölshult. Han hade lyckats tränga Hektor in i sin stuga och skulle gripa honom, då Hektor räddade sig genom skorstenspipan under det han drog kniv och skrek till Jan: "För än du får mig skall denna stå i buken på dig". Så försvann han. Något därefter blev Hektor tagen i Blekinge. På färden därifrån bad Hektor att få gå bakom en ladugård. Detta tilläts eftersom han hade hand- och fotbojor på. Men Hektor krängde av sig bojorna och försvann ånyo. Hektor var även något kunnig i trolldom. Han sövde en gång Trolla-Håkan, samt stal fläsk. När han försvann var han fräck nog att ruska i den sovande och ropa: "Vakna nu Håkan för nu ha de tagit fläsk från dig."

(Lars Johan Svensson.)

5253

Starka män.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

En annan man från dessa trakter var Johan Gärsle-Johanen alias Gärsle-Vargen. Denne hade många ogärningar på sitt samvete. Han slog ihjäl en gumma Dalboms Lisbet bosatte sig i hennes stuga. Han lejdes även att slå ihjäl undantagsmannen i Brändetorp. För detta skulle han ha ett stycke myrmark, samt en säck mjöl. Förut hade han tjänstgjort som knekt för Torbjörnshults rote - men sedan levde han på stöld och otyg. År 1875 blev han dömd till 28 års straffarbete för det senare brottet. (Johan Magnusson).

Jösse i Långasjömåla var en fruktansvärt stark man. Han satt i häkte eftersom han slagit ihjäl en person. Så kom en framstående ovanligt stark man och ville brottas med någon. Ingen vågade. Då erinrade man sig Jösse. Kungen lovade benåda honom om han kunde besegra denne man. De möttes, mannen frågade: "Vem skall slå först", "slå du jag är en livdömd fånge", sade Jösse. Mannen slog och Jösse stod för slaget. "Bed nu Herren anamma din ande", utbrast Jösse och slog ett slag så mannes skalle sprack. Jösse blev nu benådad.

(Johan Magnusson)

Även om den starke mannen Pott-Jössen (Pottetorpa-Here) finnes några sägner. En Mattsmässa i Härlunda samlade en massa folk kring Jösse, och lyckades till slut reta upp honom. Han tog då sin vagn i bakhjulen och svängde omkring sig med den så att

Skriv endast på denna sida!

det blev plats. En gång skulle man lyfta upp ett hörn på ett uthus. Man var många men orkade ej. Då kom Jösse och lyfte ensam upp huset. Han var en gång i skogen och körde stock. Oxarna orkade inte dra, då lyfte han både kärra och stock på axeln och kör oxarna. En gång kom han körande till Svängsta och en massa folk äro sysselsatta med att resa en mastspira. "Behöven ni vara så många för att resa en spira", säger Jösse. "Ja, gör det själv du så får du se", säger man. Då blev Jösse ond, lyfter spiran och lägger den därpå i backen så att den brister. En Greve Hamilton (enligt andra berättare en Greve Vrangell på Sperlingsholm) ville brottas med Jösse. Denna hämtades och lovades ett par oxar om han kunde besegra greven. Detta gjorde Jösse så lätt, att han fällde greven till golvet med en hand. Han ville ej heller mottaga de utlovade oxarna, men dessa skickades efter honom av greven. (Ola Åkesson).

Enligt en förklaring kom hans stora styrka av att han haft en jätult till far, enligt en annan var han ett trollbarn förbytt i vaggan.

5253

En man av en helt annan art var den senare Domprosten Håkan Sjögren i Växjö, vars vagga också stått i Härlunda i Långasjömåla. Enligt traditionen vaktade han kreatur till sitt 22:dra år. Han blev då ormbiten och ledsnade så på sin vakt. då skaffade han sig en matsäck och med denna på ryggen gav han sig till fots iväg till Uppsala för att studera, Skolan i Växjö fanns ej då, säger man? -

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

5253

Ängamålare.

Orediga lantmätare -"ängamålare"- som ej kunde få någon ro efter döden uppenbarade sig även här och där. Vid Nävrakärret i Spjutaretorp (på gränsen mellan Spjutaretorp och Brändstorp) såg man en natt två ängamålare som slogos med sina mätkedjor. De hade var på sitt håll roffat till sig jord. De slogos väldeliga men till slut hade den ene fått nog och föll, Då gav segraren upp ett gapskratt och sprang sin kos.

(Johan Magnusson).

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

5253

Stigsmän.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

En sägen om stigsmän som här identifieras med snapphanar lyder: "En gång kommo ett band snapphanar till en bondgård och fordrade att bonden skulle följa dem. Detta lovade bonden "men", tillade han, "jag vill först dansa en dans med min Sissa". Stigsmännen, som ej visste, att det var sin bössa mannen kallade så, medgåvo detta. Då fattade mannen bössan och slog ner alla snapphanarna. (Johan Magnusson.)

Till en gård kommo stigsmän då mannen var borta slog sönder bohaget och togo bondens väggklocka med sig. Då mannen kom hem och fick se förödelser, sadlade han en häst red fast stigsmännen, slog ihjäl dem och tog tillbaka klockan.

(Ola Åkesson).

5253

Ordstäv.

Av ordstäv lämnat prov på några. Innevånarna i Urs-
hult och Allmundsryd ha ju sedan äldre tider kallats "kniva"
beroende på deras lust att slåss med knivar (bältespännare). Även
ett annat namn har pålagts innevånarna i Allmundsryd av Härlunda-
borna. Dessa kallade då de förra för "kolapåsar", beroende på att
många Allmundsrydsbor brände kol och foro till Karlshamn och sålde.
I Allmundsryd kvitterades detta öknamn med benämningen "beckänglar"
om Härlundaborna, emedan dessa kokade beck, öste detta i en hop-
fäst näverbit och körde till Karlshamn och sålde. Att grannsämjan
emellan kolpåsar och beckänglar inte var så särdeles stor, varken
på deras Karlshamnsfärder eller i vardagslag, säger sig själv.
Härom vittna följande uttryck från Allmundsryd: "Det är skillnad
på folk och Härlundabor". I något modifierad form lyder det så:
"Härlundaborna äro visserligen också folk, men av en sämre sort."
Ja, nu vet jag var den finns; sa den som tappade sin klocka i sjön.
Ja, där ligger det, sade prästen, när han tappade barnet i dopfun-
ten.
Det är långt härifrån och dit, sa käringen, när hon pekade på må-
nen.
Det är sant för Källberg har sagt, säges om en lögn.

5253

Det kommer som julaften kom på Hösjömålaborna, säges om något som kommer oväntat. (Allmundsryd.)

h

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

26

5253

Älvaleken.

En spelman, som spelade älvaleken var
Spel-Bengt i Brändetorp. En gång hade han varit på ett gille och
spelat, och då han kom hem och hängde upp fiolen på väggen fort-
satte den att spela. Den spelade hela natten ända tills att Bengt
steg upp och skar av strängarna. (Fredrik Bergman)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

27

5253

Förebygga kvark hos hästar.

Om Steffiens skede har jag endast kunnat inhämta att man annandag jul skulle rida till ett nordrinnande vatten och vattna hästarna genom ett grynsåll så fingo de ej kvarken.

(Ola Åkesson.)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

28

5253

Majvisa.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

Majvisan har i Härlunda denna väl vanliga lydelse:

God afton om ni hemma är
Maj är välkommen
Förlåt om vi stör er
Linden hon bär gröna löv om våren
Nu är vi alla på er gård
Maj är välkommen.

Vi frågar om vi sjunga får
Den lilla lärkans ljuva sång
Den får vi höra än en gång
Nu fästa vi då maj på vägg

Sen vänta vi oss ett halvtjog ägg
Ock kunna vi inte äggen få
Så låten de blanka riksdalrarna gå
Så låter bonden flaskan gå

Nu höres mor i köket gå
Hon letar ägg i varje vrå

Skriv endast på denna sida!

5253

Och far han är en hedersman
Han hjälper till så gott han kan

Och dottern är en jungfrutärna
Hon giver oss de äggen så gärna
O, tack, o tack det skolen i ha
För gåvan den är ganska bra.

Godnatt, godnatt varenda själ
Och soven nu alla sött och väl
Nu går vilalla från er går
Sen kommer vi igen till nästa vår.

(Fredrik Bergman)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

Glosen och kyrkogrimmen.

Man kan inte antaga att glosen och kyrkogrimman äro samma varelser. Kyrkogrimman var ett levande djur, som murades in i grunden till kyrkorna. I Härlunda var det en bock. Den skulle tjänstgöra som ett slags skyddsvakt för kyrkan. När Hektor var på en stöldturné i kyrorna kröp han en gång ut genom ett fönster och använde en likkista till steg. Väl utkommen sparkade han till kistan och liket föll i golvet. Då hörde han kyrkogrimman skratta. Den stämman, som störde Hektor vid hans besök i Urshults kyrka, som förut är berättat tillhärde antagligen kyrkogrimman. Glosen uppenbarade sig endast för årsgångare. Då man kommit till den första kyrkan och blåst i nyckelhålet och av sagt sig sakramenten och hela treenigheten, fick man akta sig för att se sig tillbaka, ty då kom glosen och sprang mellan benen och klyvde årsgångaren. Skulle det så vara, att han i alla fall uppenbarade sig, måste man ställa sig med benen i kors och sticka en rönnskäpp ned i marken framför sig. Då sprang glosen förbi. Han hade skepnaden av en stor so med vass rygg och gnistor flögo ur munnen på henne.

(Johan Magnusson).

5253

Gärsele-Vargens stuga.

Den stuga som Gärsele-Vargen lär ha slagit sig ner i finnes ännu i behåll och har troligen en vördnadsvärd ålder. Under våningen är utgräven i en backsluttning och uppmurad med kullersten. Den har jordgolv och i ett hörn en stor öppen spis. Ovanpå jordvåningen är uppfört ett skjul av stockar troligen avsett till förvaringsrum. I Brändstorp står även en ryggåsstuga av den vanliga typen. Byggnaderna på Häradsmåla gård äro även av en äldre datum. Mangårdsbyggnaden en lång låg länga är senare tillbyggd med veranda och byggnadsåret okänt. Ladugården däremot har byggnadsåret 1777 inristat.

(Johan Magnusson)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

32

5253

Kapell.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

33

I Långasjömåla stod förr ett nu rivet kapell. De äldsta nu levandes fäder hade icke vetskap om när det varit i bruk. Det användes troligen då Härlunda, Torsås och Skatelöv voro förenade. Det var byggt av ekstock och bar torvtak. På väggarna voro apostlarna Petrus med nycklarna o.s.v. avbildade. Där voro även femuddakors och stjärnor inskurna i plankorna. Den revs någon gång på senare delen av 1800-talet.

Dessa anteckningar ha visst kommit att innehålla något som ej direkt hör till pristävlingsämnet, men detta kan kanske ändock ha sitt intresse.

Hugo Bengt , Siggamåla,

Ryd.